

CRNA GORA
SKUPŠTINA CRNE GORE
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-63-8/20-
Podgorica, 9. mart 2020. godine

INFORMACIJA
SA SASTANKA PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
I PREDSTAVNICA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE,
ODBORA ZA PROSVJETU, NAUKU, KULTURU I SPORT,
ODBORA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST I ODBORA ZA ZDRAVSTVO, RAD I
SOCIJALNO STARANJE SA EKSPERTKINJAMA KOJE SPROVODE NEZAVISNU
EVALUACIJU PROGRAMSKOG DOKUMENTA ZA CRNU GORU
ZA PERIOD 2017-2021. KOJI PREDSTAVLJA OSNOV ZA SARADNJU
IZMEĐU UNICEF-A I VLADE CRNE GORE,
održanog u Podgorici 13. februara 2020. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković i poslanice mr Branka Tanasijević, Maja Bakrač i Nada Nenezić, članice Odbora za ljudska prava i slobode, Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, Odbora za rodnu ravnopravnost i Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje sastali su se sa Lene Polsen, Zehrom Kačapor-Džihić i Lidijom Brnović, ekspertkinjama Kontera grupe (*KonTerra Group*) koje sprovode nezavisnu evaluaciju Programskog dokumenta za Crnu Goru za period 2017-2021. koji predstavlja osnov za saradnju između UNICEF-a i Vlade Crne Gore.

Sastanak je održan u Skupštini Crne Gore 13. februara 2020.

UNICEF se Programom saradnje obavezao da podrži napore Crne Gore na povećanju, pravičnosti i jačanju inkluzije djece kojoj je potrebna zaštita da bi ostvarili prava koja ostvaruju otežano zbog siromaštva ili socijalne isključenosti. Da bi se ostvario ovaj cilj i ispunili globalni programski standardi, UNICEF je započeo nezavisnu evaluaciju Programskog dokumenta za Crnu Goru. Evaluacija se sprovodi na sredini trajanja tekućeg programa kako bi s jedne strane identifikovala uspješne intervencije i naučene lekcije, a sa druge strane, pružila preporuke za planiranje sledećeg programskog dokumenta za period od 2022. do 2026.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je informisao o ključnim aktivnostima Odbora usmjerenim na afirmaciju, promociju, zaštitu i unapređenje prava djeteta. Naglasio je da je aktivnosti u ovoj oblasti Odbor realizovao u saradnji sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, nadležnim državnim organima, kao i međunarodnim partnerima: Savjetom Evrope, UNICEF-om, OEBS-om, Save the Children-om i nevladinim organizacijama, prepoznatljivim u ovoj oblasti. Pored brojnih tematskih sjednica posvećenih pravima djeteta, Odbor je u saradnji sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Delegacijom Skupštine CG u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope, u januaru 2014. organizovao Drugi regionalni sastanak parlamentarnih radnih tijela nadležnih za ljudska prava i prava djeteta sa ombudsmanima za djecu zemalja regiona na temu: „Prava djeteta - unapređenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije“, čime je dao doprinos učešću Crne Gore u kampanji Savjeta Evrope „Jedno od petoro“. Informisao je sagovornike o Konsultativnom saslušanju predstavnika osam nadležnih institucija na temu: „Implementacija Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. i aktivnosti preduzete na implementaciji Preporuka iz Izveštaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koji je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila *Coram International at Coram Children's Legal Centre*” iz decembra 2018. i

Konsultativnom saslušanju predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja i Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu na temu: „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe s invaliditetom u Crnoj Gori“, održanom u septembru 2019.

U skladu sa nadzornom ulogom Odbor je organizovao i niz posjeta ustanovama u kojima borave djeca radi praćenja stanja i utvrđivanja stepena poštovanja njihovih prava. Takođe, Odbor je organizovao tri javne tribine na teme koje se odnose na prava djeteta: "Prava djeteta - Implementacija Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici", održana na Cetinju 2011, „Prava djeteta - Implementacija Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama“, održana u Kotoru 2011. godine i "Prava djeteta - hraniteljstvo“, organizovana u saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori, u Herceg Novom 2015. godine.

Naglasio je da Odbor za ljudska prava i slobode ima izuzetnu saradnju sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori koja je rezultirala brojnim zajedničkim aktivnostima koje doprinose poboljšanju položaja djece. Značajan napredak je ostvaren zahvaljujući kampanjama i aktivnostima koje nadležni organi preduzimaju u saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori. Primjera radi, broj djece sa smetnjama u razvoju u redovnom obrazovanju povećao se za više od deset puta u periodu od 2008. do 2018. Znatno je porastao broj usluga podrške djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama. Stavovi prema djeci sa smetnjama u razvoju takođe se mijenjaju i crnogorsko društvo postaje inkluzivnije. Veliki uspjeh je postignut u procesu deinstitucionalizacije, jer je za 58% smanjen broj djece smještene u ustanovama.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je informisao o šest aktivnosti u oblasti prava djeteta realizovanih u skladu sa Planom Odbora za 2019. godinu: razmatranje Izvještaja o mentalnom zdravlju djece u Crnoj Gori i Izvještaja „Djeca i bolesti zavisnosti u Crnoj Gori“, održavanje Konsultativnog saslušanja na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori", razmatranje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. i Akcionog plana za implementaciju Strategije za 2019. godinu, održavanje Kontrolnog saslušanja ministra za ljudska i manjinska prava i ministarke javne uprave o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i posjeta Savezu udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ i lokalnom Udruženju roditelja djece sa teškoćama u razvoju u Podgorici.

Dr Halil Duković je informisao evaluatorke da je Odbor za ljudska prava i slobode uključen u Projekat Vestminsterske fondacije za demokratiju "Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu" u kojem učestvuju parlamentarna radna tijela koja se bave ljudskih pravima i rodnom ravnopravnošću iz osam parlamenata, odnosno šest zemalja Zapadnog Balkana. U okviru ovog Projekta sprovodi se Pilot projekat post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, sa akcentom na član 21 Zakona koji se odnosi na diskriminaciju u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog usavršavanja. U cilju prikupljanja relevantnih informacija u ovoj oblasti Odbor je za 18. februar 2020. godine zakazao Konsultativno saslušanje ministra prosvjete, ministra rada i socijalnog staranja, ministra zdravlja i ministra za ljudska i manjinska prava. Evaluatorka Lene Polsen je iskazala interesovanje za prisustvo sjednici na kojoj će biti održano Konsultativno saslušanje, ocjenjujući da bi isto bilo značajno i za njihov rad i razmjenu informacija sa istraživačima koji sprovode istraživanje za post-zakonodavni nadzor Zakona, što je odobreno od predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode, uz ocjenu da se na taj način najbolje mogu upoznati sa multisektorskim pristupom u radu ovog Odbora.

Na upit o multisektorskoj saradnji, predsjednik Odbora dr Halil Duković je ocijenio da je ista razvijena u Crnoj Gori i doprinosi ostvarivanju vidljivih i mjerljivih rezultata u oblasti prava djeteta. UNICEF je prepoznat kao značajan partner svih institucija koje se bave zaštitom prava djeteta, a nevladine organizacije takođe ukazuju na određene probleme koji se rješavaju koordiniranom saradnjom nadležnih institucija.

Članica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport i Odbora za ljudska prava i slobode mr Branka Tanasijević istakla je da Skupština Crne Gore godinama ostvaruje veoma uspješnu i kvalitetnu saradnju sa Kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori, u okviru koje su realizovane brojne zajedničke aktivnosti, projekti, kao i tematske sjednice na kojima su prisustvovali i predstavnici UNICEF-a. Podsjetila je da je u ime Odbora za ljudska prava i slobode određena za članicu Referentne grupe za evaluaciju Programa saradnje između Vlade i UNICEF-a. Skupština Crne Gore, u saradnji sa Vladom i UNICEF-om ostvaruje značajne rezultate. Jedno od najznačajnijih postignuća ove saradnje je deinstucionalizacija djece od nula do tri godine i njihovo smještanje u hraniteljske porodice, koje su najpovoljniji ambijent u kojem mogu razvijati svoje potencijale. Zahvaljujući tome djeca do tri godine praktično više ne borave u ustanovama. Preporučila je da bi takav projekat trebalo nastaviti i u narednom periodu. Zahvaljujući kampanjama UNICEF-a povećan je stepen svijesti i informisanosti građana o porodici kao optimalnoj zajednici za razvoj djece. Ukazala je da je Crna Gora dala i strateški odgovor na problem institucionalizacije djece.

Zahvalna je na saradnji sa UNICEF-om, jer njihove aktivnosti pospješuju dinamiku razvoja koja odgovara institucijama sistema. To je najveći kvalitet koji UNICEF može pružiti institucijama sistema. Podsjetila je da su predstavnici UNICEF-a učestvovali na više od 20 sjednica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport tokom prošlog saziva Skupštine, kada je bila predsjednica tog Odbora. Istakla je da poslanici ostvaruju blisku saradnju sa UNICEF-om i mogu direktno da utiču na razvoj i rezultate kampanja i projekata.

O dinamici saradnje najbolje govore postignuti rezultati koji su, između ostalog, bili usmjereni na povećanje stope upisa u predškolsko obrazovanje, kao i na poboljšanje kvaliteta ovog vida obrazovanja. Osvrnula se na kampanju „*Svako dijete treba porodicu*“, koju smatra veoma značajnom za Crnu Goru, a u čijoj je promociji UNICEF imao veoma važnu ulogu. Osnovni cilj kampanje bio je izgradnja sistema kvalitetne zaštite djece i mladih bez roditeljskog staranja, razvojem hraniteljstva kao oblika zaštite djeteta kako bi se obezbijedili adekvatni uslovi za cjelovito zadovoljavanje potreba djece i mladih, kao i optimalan razvoj njihovih potencijala. Istakla je da je pravo svakog djeteta da živi u toplom porodičnom okruženju, što je i sadržano u Konvenciji UN o pravima djeteta koju je potpisala i Crna Gora. Podsjetila je da je UNICEF organizovao Konferenciju u Sofiji, u Bugarskoj, na kojoj je kao panelista govorila u ime Skupštine Crne Gore.

Takođe, osvrnula se na doprinose UNICEF-a, Vlade i Skupštine u oblasti ranog obrazovanja. Podsjetila je na Konferenciju „*Kvalitetno obrazovanje za bolje škole, bolja učenička postignuća i budućnost*“, koju su organizovali Kancelarija UNICEF-a u Crnoj Gori i Ministarstvo prosvjete, kao i na kampanju „*Svi u vrtić*“, sa ciljem pokretanja inicijative za podsticanje roditelja iz sjevernih opština Crne Gore da uključe djecu u institucije predškolskog obrazovanja. Za oblast ranog obrazovanja posebno značajno djelo je knjiga Pola Tafa „*Kako djeca uspijevaju*“, te svako ko podiže dijete bi trebalo da koristi ovo djelo kao priručnik. Crna Gora je ispunila "Milenijumske ciljeve" kojim je obuhvat djece predškolskim ustanovama sa preko 40% za godinu dana povećan na preko 52%, a daljim nastavkom kampanje taj procenat je povećan na blizu 75%, sa tendencijom da u narednih godinu-dvije taj obuhvat bude preko 90%. U Crnoj Gori je izgrađen veliki broj predškolskih ustanova, a trenutno je u izgradnji sedam novih vrtića koji će uskoro biti završeni. Jedan broj roditelja u Crnoj Gori smatra da je za djecu bolji boravak u porodičnom ambijentu nego u vrtićima, ali se na ovom polju mnogo toga promijenilo nakon realizacije UNICEF-ove Studije o ulaganju u rano obrazovanje djece u

Crnoj Gori. Studija je pokazala da povećanje obuhvata djece u predškolskim ustanovama treba realizovati ne samo povećanjem kapaciteta i stimulisanjem roditelja, nego i kroz model organizovanja poslijepodnevnog nastave od tri sata koju bi besplatno pohađala djeca koja nijesu obuhvaćena predškolskim ustanovama. Ovim bi se obuhvat djece u predškolskim ustanovama povećao na 95%, kolika je ujedno i tendencija obuhvata u razvijenom dijelu Evrope. Tu trosatnu nastavu bi posjećivala djeca iz marginalnih grupa i sa sela, koja nemaju tehničkih mogućnosti da budu uključena u sistem predškolskog vaspitanja. Uključivanje djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, kao jedan vid inkluzije, pokazalo se kao jedan od najboljih programa - ta djeca brzo napreduju kada se nađu u inkluzivnom okruženju, ali i druga djeca imaju benefite, jer se uče humanosti, solidarnosti, različitosti i pružanjem pomoći onome kome je potrebna. Ova praksa u Crnoj Gori već postoji preko interaktivnih radionica, ali bi je trebalo omasoviti. Prema zakonskim odredbama pedagozi odlaze na sela i kod bolesne djece gdje se odvija individualna nastava, na taj način omogućavajući svima pristup sistemskom obrazovanju. Takođe, regulisano je i postojanje "Biblioteke igračaka", tako da praktično "vrtić ide u kuće djece". Sela u Crnoj Gori su jako razučena i nije lako doći do svakog djeteta.

Poslanica Tanasijević je navela da se Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport u više navrata bavio pitanjem ranog obrazovanja i podsjetila da je ovo radno tijelo organizovalo sjednicu posvećenu značaju ulaganja u rano obrazovanje djece zaključivši da je jako važno raditi na kampanji podizanja svijesti i stepena informisanosti o značaju predškolskog obrazovanja, u cilju postizanja pozitivnih socio-ekonomskih efekata za cijelo društvo.

Takođe, među aktivnostima Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport na kojima su prisustvovali predstavnici Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori navela je održane sjednice Odbora posvećene temama „*Upotreba ICT u obrazovanju: dokle smo stigli i kuda idemo?*” i „*Zaštita djece na internetu*“.

Projekat u saradnji Vlade i UNICEF-a "*Zaustavimo nasilje nad djecom*" fokusiran je na sprečavanje nasilja u porodici i fizičkog kažnjavanja djece. Poslanica Tanasijević je posebno istakla važnost aktivne participacije svih relevantnih činilaca sistema obrazovanja i ukazala na značaj opasnosti od prekomjerne upotrebe interneta i njegovu nekontrolisanu upotrebu koja dovodi do pojave nove bolesti zavisnosti – zavisnosti od interneta.

Poslanica Maja Bakrač informisala je o nadležnostima Odbora koje se odnose na ostvarivanje načela rodne ravnopravnosti, sa posebnim osvrtom na prava djeteta, porodične odnose, zapošljavanje, preduzetništvo, procese odlučivanja, obrazovanja, zdravlja, socijalne politike i dr. Navela je da je pitanje borbe protiv nasilja nad ženama i djecom jedan od prioritetnih zadataka Odbora za rodnu ravnopravnost, kao i da Odbor u sprovođenju aktivnosti u navedenim oblastima, ostvaruje uspješnu saradnju sa drugim odborima, institucijama i nevladinim organizacijama. Podsjetila je da Odbor tradicionalno organizuje sjednice Ženskog parlamenta, koji pruža priliku učesnicima na državnom i lokalnom nivou, kao i nevladinim organizacijama da iznesu mišljenje i stavove o pitanjima koja su vezana za oblast rodne ravnopravnosti. Izrazila je zadovoljstvo činjenicom da je Vlada Crne Gore prepoznala značaj unaprjeđenja oblasti rodne ravnopravnosti, te da su u tekućim budžetima ministarstava predviđene mjere i izdvojena povećana sredstva za njihovu realizaciju.

Na sastanku je zaključeno da je saradnja nadležnih državnih organa koji se bave pravima djeteta sa Predstavništvom UNICEF-a veoma kvalitetna, korisna za sve uključene strane, a prvenstveno za svu djecu u Crnoj Gori.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković